

hoz való visszatérés játékosággal telített változatait ezek a felnőtteknek is szóló gyerekversek jelentik.

A *KOPPAR KÖLDÜS* című kötet egészen más színfoltja a Tandori-életműnek. A Koppenhágát, Párizst, Kölnt és Düsseldorfot átszelő körutazást a szerző egy aközben vásárolt írógépen örökíti meg, betűkké transzformálja a látványt, a szituációkat, a gondolatokat; az (újra)olvasó számára a javítatlanul hagyott félreütések miatt nagyon nehezen értelmezhetően, ám nagyon jól kifejezve a kommunikáció akadályozottságát, körülményességét.

A következő kötetekben a dalforma éled újjá, kitágítva határait, újraértelmezve a „dalolás” fogalmát, hogy aztán *A főműben* ismét prózaversekkel cáfolja meg a véleményt, mely szerint Tandori költészete klasszicizálódik. Bár ebben a kötetben írja meg a *Szonettkoszorút*, az általa kedvelt szonettforma egyik csúcsteljesítményét, de ellenpontként szerepel a *Szonettkosz*, a forma ironikus változata, amelybe a *Mesterszonett* nem fér bele, hanem külön versként szerepel, a válogatásban utolsóként. A gyűteménybe az *Aztán kész* című, tavaly megjelent kötet versei már nem kerültek be.

Margócsy István utószava kiemeli Tandori hatását a fiatalabb, sőt a most induló nemzedékre. Problémafelvetései, kérdései – mint a nagy kérdések általában – válasz nélkül maradtak (ha egyáltalán várható rá-

juk válasz), és a költő alkotói korszakainak bármelyik kísérlete kiindulópontként szolgálhat egy ifjú lírikus számára.

A Tandori Dezső válogatott verseit közreadó kötet egységes, a szerző költészeti munkásságának főbb vonulatait követi nyomon. A róla eddig kialakított képet tükrözi ugyan, ám Tandorit ismerve csak az összes versei, még inkább összes művei jelenthetnek majd az értelmezőknek alapot a biztos megítéléshez. Egy ilyen kötetet azonban még nem szívesen lapozgatnék. Aki pedig most ismerkedik Tandori Dezső munkásságával, annak kiváló segítség lehet ez a válogatás, hiszen belőle átfogó képet kap a szerzőről, és egy nagyszerű élménnyel lesz gazdagabb az életmű változatosságának, mélységének és értékeinek megtapasztalásával.

SZALAI ZSOLT

(Unikornis Kiadó, Bp., 2001.)

Timár György: *Este a hegyen*

Kopár, bazaltig csupaszított hegycsúcs fölött az égbolt bazaltjába metsző keskeny, növekvő holdsarló pecsétjével a könyvhétre jelent meg Timár György Este a hegyen című válogatott és új verseinek gyűjtemé-

nye a Fekete Sas Kiadónál. A Nevető Lexikonról, Válogatott agrémémiről vagy műfordításairól egyaránt ismert Tímár György költői életműve – a szerzőt inkább humoros alkotásai révén ismerők közt talán meglepő módon – három sors-téma, háború, szerelem és öregség körül rajzolódik ki. Tény, hogy az a nemzedék, melyhez Tímár György is tartozik, közelről tapasztalja meg a háború, a népirtások és haláltáborok iszonyatát. „Hiszen ez volt a mi élményünk – írja Pilinszky költészete kapcsán, Adorno tételére utalva Nemes Nagy Ágnes is –, mindnyájunké, nemzedékünké és az egész világé; kínzó feladatunk volt, hogy Auschwitz után verseket írjunk, hogy felmérjük, elhanyagjuk a háborút és annak legmélyebb bugyrát, mintegy jelképét, a KZ-láger emberen túli sebeit.” Ez az élmény rajzolódik ki *Az iszonyat naptára* (1961) opuszaiban: „Sziszeg az emlékek gáza” – írja a Monológ, „Nincs visszaút halottainkhoz” (*Az iszonyat naptára*); de még a Jerikó című kötetben (1968) is: „Az emlékezés őrtornyai pásmájukba vonnak” – olvasom a Négykezes című versben.

A háború és a KZ-táborok rettenetével való szembenézés ugyanakkor a költő számára nemcsak emberi, hanem poétikai feladat is; hiszen a költészet történetében mindig „versválság” van (a kifejezést Mallarmé alkotja *Crise de vers* című esszéjében). A költő számára a költészet problé-

ma, újból és újból feleletre késztető *hogyan*, a költőnek egy, éppen az ő számára és az ő művén keresztül megmutatkozó talányt kell megragadnia. Az irodalom története leírható úgy is, mint kérdések és válaszok története. Míg a háború utáni magyar líra a kor kérdéseire számos választ kínál, Tímár György erre a poétikai kihívásra nagy ívű gondolati költészettel felel. (A háború utáni költészet vizsgálata során egyébként aligha hanyagolhatjuk el majd azt a hatást, amivel Illyés Gyula – ma háttérbe szorulni látszó – gondolati lírája a magyar versnyelvet alakította. „...több évtizeden át költőnemzedékek sora nőtt fel úgy, hogy az ő modorát, hangját próbálgatta” – írja *Az Illyés-vers titkai* kapcsán Lengyel Balázs 1972-ben.) Tímár György költészetét is többféle poétikai eszközt felmutató gondolati lírának tarthatjuk.

Míg az 1961-es *Az iszonyat naptára* című kötet leginkább a háborúval való szembenézés dokumentuma (már amennyire az ilyen tematikus behatárolás egyáltalán helytálló), az 1968-as *Jerikó* című kötet versei közül a szerelmi lírai emelkedik ki. Számomra kiváltképp kedves az a köznyelv felé közelítő, trükkösen hétköznapi hang, mely a versmondatot a humor bélyegével látja el: „Bármilyen történjék, oly egyek vagyunk, / hogy csalás sincs – hisz az is, aki csal, / a társát hívná sóhajaival! / Mit tehet más? Hisz bárki is, nem én. / Egy félórányi tévedés szegény. / Jaj, miért

nem vagy itt, te... te... (Ide most / hamar egy jelzőt – csak ne birtokost) – *Őt szerelmeslevél*. A kötetet végigolvasva mégis az a benyomásunk, hogy – részben talán az 1974 és 1995 közt írt versek viszonylag kis száma miatt – az öregedés tapasztalata lesz a poétikailag is meghatározó élmény. De maga a tény, hogy a címlapon látható hold növekvő és nem fogyó fázisban jár, emblematis: gyarapodást, sőt talán gazdagodást jelöl. Az újabb versek fényében válik nyilvánvalóvá, hogy az öregkorral való szembenézés – poétikai értelemben – semmiképpen sem veszteség. A *Dalocska Lolitáról, Évek sorhajói, Az emberélet útjának... , Még mindig, Zörög halottan, Ubi sunt...?* című versekben egyfajta gondolati-meditatív költészet valósul meg és veti fel azt a kérdést, hogy mi más lehetne a poézis „örök témája”, mint az a jótékony csalás, amely *megélhetővé* teszi a halált is: „Mindig úgy, mintha. / Mintha nem itt. És mintha mindig. / Egy kis hitetnyi örökléttel / jól rászédni magunk” (*Mindig úgy*). Lehet, hogy éppen ezen élmény alapvető volta miatt lehet Tímár György – a „szókon túli hang” (*Xénia*) bűvöletében fogant – költészete sokaknak ismerős. (Este a hegyen. Válogatott és új versek.

PRÁGAI TAMÁS

(Fekete Sas Kiadó, Bp., 2002. 250 o.
1568 Ft)

Horkay Hörcher Ferenc: *Préda*

Aranyról feljegyzett anekdota – s feltehetőleg valóban meg is történt –, hogy a költőnek végig kellett hallgatnia a róla szóló konferenciát az Akadémián. A mester hallgatta, hallgatta műveinek értelmezését, de egyszer nem bírta türtőztetni magát: amikor az egyik előadó azt találta mondani, hogy „A költő itt arra gondolt...”, Arany a bajusza alatt azt dörmögte: „Gondolta a fene!”

Véleményem szerint helytelenül járnánk el akkor is, ha Horkay Hörcher Ferenc második, *Préda* című verseskönyvében azt keressük, mit is akart ezzel a kötettel mondani a költő. A könyv súlyos probléma köré szerveződik: a préda-lét lehetséges (élet)helyzeteit, szituációit tárja az olvasó elé. Nem azért, mert úgymond megoldotta a problémát, s (költői) választ tud adni arra kérdésre: mit tehetünk, mit kell tennünk prédaként vagy épp ellenkezőleg: üldözőként, hogyan élhetünk-cselekedhetünk helyesen. Lírikusként beszél: az első és utolsó ciklust apjának haldoklása és halála, illetve a szerelem ihlette, s a középső ciklusban is szinte minden vers mögül kiolvasható az élettrajzi háttér. A költő mégis visszafogott hangon szól, kötetét gondosan megkomponálja, a gyötrő, indulatokat vagy ellenkezést kiváltó alapérzést, a préda-állapotot, amely-